

De voetwassing

Periodethema: Lijden en sterven
Johannes 13: 1-20

a. Jezus' liefde tot het einde (Joh. 13: 1-4)

UITLEG VAN DE TEKST

De hoofdstukken 13 t/m 17 uit het Johannesevangelie gaan over de laatste avond die de Heere Jezus met Zijn discipelen doorbrengt voorafgaande aan Zijn gevangenneming. In een opperzaal in Jeruzalem bereidt Hij ze voor op Zijn einde. Hoewel Hij al verschillende malen over Zijn naderend lijden en sterven tot hen heeft gesproken, hebben ze er nog weinig van begrepen. Zelf weet Hij echter alles, al lang vóór het paasfeest. Dat wordt zowel in vers 1 als in vers 3 benadrukt. Hij weet dat Zijn ure gekomen is. Hij ziet het kruis voor Zich. Dat maakt het lijden des te zwaarder. Hij weet ook dat Zijn lijden, sterven en opstanding ten diepste een heengaan is tot Zijn Vader van Wie Hij gekomen is. Hij weet alles wat Hem te wachten staat, maar Hij vlucht niet. Hij onttrekt Zich niet. Jezus had Zijn discipelen ('de Zijnen') in de wereld lief en heeft hen liefgehad tot het einde. Dat betekent tot het einde van Zijn leven, wat Hij bewijst in de voetwassing, maar nog veel sterker in Zijn kruisdood, waar Zijn liefde tot voltooiing komt als Hij uitroept: 'Het is volbracht.' Zelfs het verraad van Judas kan Zijn eindeloze liefde niet tenietdoen. Wat Judas gaat doen, is duivelswerk (vers 2). Wat Christus gaat doen, is Gods werk (vers 3). Petrus en Johannes hebben de opdracht gekregen om de paasmaaltijd in gereedheid te brengen (Luk. 22: 7-13). Tijdens deze maaltijd werd herdacht hoe God Zijn volk uit Egypte had verlost. Men at ongezuurde koeken met bittere saus en het geslachte paaslam. Gedurende de maaltijd dronk men wijn en werden de Psalmen 113-118 gezongen (het Hallel).

Als de maaltijd door de twee discipelen is klaargemaakt, komt in de avond de Heere Jezus met de andere discipelen. Vanwege de stoffige wegen en de vaak open sandalen was het gebruikelijk om bij binnenkomst de voeten te wassen voordat men aan tafel ging. Dit werk werd meestal verricht door een slaaf. Hier blijkt echter geen slaaf aanwezig, zodat één van de discipelen dit slavenwerk zal moeten verrichten. Maar de één wil voor de ander niet buigen. In Lukas 22 lezen we dat er twist was onder de discipelen, wie van hen scheen de meeste. Omdat ze allemaal de meeste willen zijn, is de minste afwezig. Allen gaan ze daarom met ongewassen voeten aan tafel. Als het avondmaal gedaan is, staat Jezus op van het avondmaal. Hij staat van tafel op, niet na de maaltijd, maar van (af) de maaltijd. De beginwoorden van vers 2 moeten we daarom uitleggen als: terwijl de maaltijd aan de gang was. Een voetwassing na de maaltijd zou zeer ongebruikelijk zijn geweest. Bovendien weten we uit vers 23-26 dat Jezus later weer aan de tafel zat of lag en uit Joh. 14: 31 dat de maaltijd pas veel later beëindigd werd. Ondanks Zijn Goddelijke herkomst en bestemming is de Heere Jezus bereid om het nederigste slavenwerk te doen. Hij, Die alle macht van de Vader heeft gekregen, gaat Zich vrijwillig vernederen ten dienste van de naaste. Hij legt Zijn bovenkleed af en bindt een eenvoudig linnen schort om zijn middel zoals een slaaf zou doen. Dit linnen schort werd gebruikt als handdoek.

TER OVERWEGING

Wat een geduldige en aanhoudende liefde voor Zijn kinderen is er in het hart van Christus.

Terwijl Hij weet dat al Zijn discipelen Hem straks zullen verlaten en dat Hij zelfs verraden en verloochend zal worden, blijft Zijn liefde voor hen. 'De liefde vergaat nimmermeer.' Laat die onbegrijpelijke liefde maar doorklinken in de vertelling en zeg de kinderen maar dat dit wonder ook nu nog geldt. Als het van onze liefde zou afhangen, dan was het een verloren zaak geweest. Maar Hij heeft allen die in Hem geloven en zullen gaan geloven liefgehad tot het einde, tot de bittere dood aan het kruis. Hij, Die volkomen wist wat Hem te wachten stond, is daarvoor niet weggevluht, maar heeft Zijn werk om zondaren te redden, geheel voltooid. Hij kwam niet om gediend te worden, maar om te dienen en Zijn leven te geven tot een rantsoen (losprijs) voor velen. Van dat geheel vrijwillige dienen, van Zijn vernedering, is de voetwassing een voorbeeld.

b. Jezus' vernedering in de voetwassing (Joh. 13: 5-11)

UITLEG VAN DE TEKST

Nadat de Heere Jezus water in een waskom gegoten heeft, begint Hij de voeten van de discipelen te wassen en af te drogen. Dit heeft de discipelen ongetwijfeld in grote verlegenheid gebracht. Het hoorde niet dat een heer de voeten van zijn dienstknecht waste. Maar niemand staat op om deze slavenaak van Hem over te nemen of Hem hierin bij te staan. Alleen voert Hij dit werk uit. Alleen moet Hij de weg van de vernedering gaan. Als Jezus bij Petrus komt, weigert deze discipel: 'Heere, zult Gij mij de voeten wassen?' Dat zijn Meester Zich om hem moet vernederen, wil Petrus niet accepteren. Hij begrijpt niet dat de Heere Jezus Zich nog veel dieper voor hem zal moeten en willen vernederen tot aan het kruis. Daarom zegt Jezus tegen hem: 'Wat Ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan.' Straks (na de voetwassing, maar nog veel meer na het lijden, het sterven en de opstanding van Christus en de uitstorting van de Heilige Geest) zal het duidelijk worden. Petrus blijft echter weigeren. Nooit van zijn leven. Hij zegt het nog stilliger: 'Gij zult mijn voeten niet wassen in der eeuwigheid.' Petrus beseft niet wat hij zegt. Op zijn stellige weigering volgt dan ook een ernstige waarschuwing uit de mond van de Heere Jezus. Als Petrus zich niet door Hem laat wassen, heeft hij geen deel met Hem. Het 'deel hebben met iemand' is een uitdrukking die we in het Oude Testament tegenkomen bij landverdeling. Wie samen een stuk land bezitten hebben een erfdeel met elkaar. Christus verwerft door Zijn lijden en sterven alle weldaden. Die wil Hij delen met de Zijnen. Gods kinderen zijn mede-erfgenamen van Christus en delen in alles met Hem. Wie een deel van Jezus' werk niet aanvaardt, hoort niet bij Hem, heeft geen deel met Hem.

Als Petrus dat hoort, slaat hij door naar de andere kant. Alle onbedekte lichaamsdelen biedt hij nu aan om te wassen. Hij begrijpt nog niet dat de voetwassing niet de eigenlijke reiniging is, maar een teken ervan. Jezus zegt hem dat wie gewassen is, niet meer nodig heeft dan dat zijn voeten worden gewassen, maar geheel rein is. Zijn woorden 'gijlieden zijt rein, doch niet allen' hebben dus geen betrekking op de lichamelijke reinheid, maar op de geestelijke reinheid. De ene die niet rein is, is Judas, die Jezus verraden zou. Judas werd wel uiterlijk gewassen, maar nooit innerlijk door Christus. Gewassen in Zijn bloed tot vergeving en gewassen met Zijn Geest tot vernieuwing.

TER OVERWEGING

Petrus weigert om zijn voeten te laten wassen. Als het gaat om de geestelijke reiniging, horen we ook in onze tijd vaak een weigering. De één voelt zich daar veel te slecht voor. Een ander beweert daar nog lang niet aan toe te zijn. Een derde zegt dat het zo gemakkelijk niet gaat. Maar wie aan de geestelijke reiniging niet toe is, heeft nog nooit de ernst van de onreinheid beleefd. Het lijkt ootmoed en bescheidenheid, maar het is hoogmoed en ongeloof om zo de aanbiedingen van het evangelie af te wijzen. Alleen door deze Zaligmaker, Die Zich zo diep vernedert, kunnen we behouden worden. Zijn vernedering ook al in deze voerwassing laat ons zien hoe diep we gevallen zijn, maar ook hoe diep de liefde van Christus is. Ook de voeten van Judas worden gewassen. We lezen niet dat hij weigert of overgeslagen wordt. Daarmee maakt Jezus aan Judas duidelijk dat Hij ook zijn behoud op het oog had. Bij het teken van de voetwassing kunnen we het teken van de doop betrekken. Het water van de doop wijst op onze onreinheid, maar ook op de afwassing van de zonden door het bloed en de Geest van Christus. Niet iedereen die gedoopt is, wordt behouden. Alleen diegenen die de belofte van God bij de doop door het geloof mogen omhelzen. Wiens zonden in de weg van geloof en bekeering vergeven zijn en daarom rein is, gerechtvaardigd is, heeft vanwege de dagelijkse zonden dagelijkse reiniging, d.w.z. heiliging nodig. Dan blijft iedere dag het gebed nodig: vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. In Psalm 51 bidt Gods kind en knecht David ook om het wassen van zijn ongerechtigheden.

c. Jezus' onderwijs aan Zijn discipelen (Joh. 13 : 12-20)

UITLEG VAN DE TEKST

Als de Heere Jezus alle voeten van Zijn discipelen gewassen heeft, doet Hij Zijn bovenkleed weer aan en neemt plaats aan de tafel.

Dan gaat Hij Zijn discipelen uitleggen wat Hij hen met deze voetwassing wil leren. Er klinkt geen verwijt. Hij vraagt alleen of ze hebben begrepen wat Hij gedaan heeft. Ze noemen Hem terecht Meester en Heere. Jezus is de Rabbi, de leraar van de discipelen. Ze luisteren naar Zijn onderwijs. Ze noemen Hem ook Heere. Deze naam - in het Grieks 'Kurios' - betekent machthebber. Hij heeft het voor het zeggen in hun leven. Als Hij, Die alle macht heeft, Zich niet geschaamd heeft om het meest nederige werk te doen wat in die dagen denkbaar was: nl. voeten wassen, hoeveel te meer zijn de discipelen dan niet verplicht elkaars voeten te wassen. De Heere Jezus geeft hen hier een voorbeeld ter navolging. Omdat Hij ons heeft liefgehad, moeten we ook elkaar liefhebben (vs. 34). Hij vraagt echter niet om te doen wat Hij deed, maar zoals Hij hen heeft gedaan. Het gaat dus niet zozeer om wat er gedaan moet worden, als om de gezindheid waarmee men de daden verricht: elkaar nederig dienen in liefde. Filip. 2: 1-7 over vermaning tot eensgezindheid en nederigheid sluit hier heel mooi bij aan. Paulus zegt daar in het vijfde vers: 'Want dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was.' Met grote klem ('voorwaar, voorwaar') zegt de Heere Jezus in vers 16 tegen Zijn discipelen dat een dienstknecht niet meer is dan zijn heer en een gezant (bode) niet meer dan degene die hem gezonden heeft. Als zij Jezus hun Heere noemen, moeten ze net als Hij bereid zijn om elkaar te dienen. Wie dat niet wil, wil groter zijn dan zijn Meester. Het is niet voldoende te weten dat ze een dienstknecht moeten zijn. Wat gehoord is, moet in praktijk worden gebracht, dan zijn ze zalig. Geloof zonder werken is dood. Evenals in vers 10 maakt de Heere Jezus op wat Hij in vers 17 zegt ook in vers 18 een uitzondering. Hoewel de Hij twaalf mannen had uitverkoren tot Zijn discipelen, kon niet van allen gezegd worden dat ze zalig zouden zijn. Judas had Hij niet uitverkoren tot de zaligheid. In Joh. 6: 70 wordt dit ook al gezegd. Waarom laat de Heere Jezus iemand die zich uitgeeft voor een discipel, maar in werkelijkheid een verrader is, zo dicht bij Hem zijn? Waarom laat Hij iemand van wie Hij weet dat hij de verzenen tegen Hem heeft opgeheven, brood met Hem eten? Het enige antwoord is: 'opdat de Schrift vervuld worde'.

En de Schrift voorzegt het verraad van Judas. Het laatste gedeelte van vers 18 is een citaat uit Ps. 41: 10. In die psalm klaagt David over het verraad van zijn trouwe vriend Achitofel. Deze raadsman deed mee met de staatsgreep en had toen persoonlijk met David willen afrekenen (2 Sam. 16). Davids grote Zoon is eveneens verraden door één van Zijn tafelgenoten, die Zijn dood op het oog had. Na het mislukken van dit plan hangt Achitofel zichzelf op. Komt Judas niet op dezelfde manier aan zijn eind? De Heere Jezus bereidt Zijn discipelen er op voor dat één van hen Hem verraden zal. Zij hoeven dan niet te schrikken of te denken dat het hun Meester uit de hand loopt of overvalt. Hij vertelt ze dit, zodat ze straks vast zullen staan in het geloof en niet zullen wankelen. Ondanks het verraad van Judas is en blijft Hij de ware Zoon van God. Straks zal Hij Zijn discipelen in de wereld zenden. Wie hen ontvangt en hun getuigenis aangaande Christus aanneemt, neemt Christus aan en met Hem de Vader, Die Jezus gezonden heeft.

TER OVERWEGING

Jezus' onderwijs aan Zijn discipelen is ook heel praktisch onderwijs voor ons en de kinderen. We willen niet graag de minste zijn. Dienen ligt ons niet. We willen de meeste zijn en juist gediend worden. Daar zijn talloze voorbeelden van te geven. Het voorbeeld wat de Heere Jezus geeft, geldt voor Zijn grote en kleine volgelingen. Als we Zijn liefde en nederigheid voor ons zondige mensen gaan beseffen, komt daar in ons hart liefde en nederigheid voor God en voor de naaste en dat uit zich ook in daden. De opdracht die Christus geeft, wordt gedragen door Zijn belofte. Hij wil geven, wat Hij beveelt. Door het geloof in Christus en de kracht van de Heilige Geest leren we om in liefde te dienen in navolging van Christus. O Zoon, maak ons Uw beeld gelijk.

GELOOFSLEER

Zie voor onze onreinheid Heidelbergse Catechismus, zondag 3 en vooral Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 15. In het teken en zegel van de doop maakt God onze onreinheid zichtbaar: zie Heidelbergse Catechismus, zondag 26-27 en Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 34.

